

Posvátný obraz ve Zdoňově

(aneb Útrapy poutního kostelíku)

Na hlavním oltáři ve zdoňovském farním kostele, který podle pověsti nechala vystavět pohanská panna, se ve stříbrem ozdobené schránce skvěl nádherný posvátný obraz svaté Panny Marie. Pocházel z poutního Kostela Panny Marie na blízkém Kopečku, ležícím mezi Zdoňovem a Křížovým vrchem.

Když byl v roce 1786 za Josefa II. tento poutní kostel uzavřen a jeho vnitřní zařízení veřejně vydraženo, dostal se obraz postupně do vlastnictví různých majitelů. Pokaždé jim ale zmizel a objevil se zpátky na svém starém místě v poutním kostele. Konečně byl při slavném procesí přenesen na hlavní oltář farního kostela sv. Trojice ve Zdoňově, kde už zůstal.

Ve zříceninách zmíněného poutního kostelíku na Kopečku prý jednou v noci zabloudil starý mládenec, bratr broumovského hrnčířského mistra Nitsche. Ve tmě neviděl na cestu, a skutálel se po schodech do sklepení, kde uviděl svítit lampičku. Když se starý mládenec v jejím mihotavém světle trochu rozkoukal, spatřil na truhle opodál sedět neznámého starce. Nitsch se strašně lekl, a aniž by řekl slovo, vzal nohy na ramena. Kdyby prý toho starce vyslechl a pomohl mu, získal by asi bohatství, ale také by musel zaplatit předčasnou smrtí.

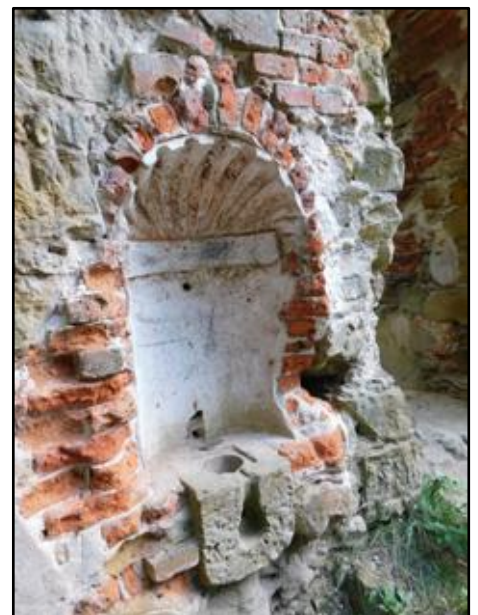
Vysvětlivky

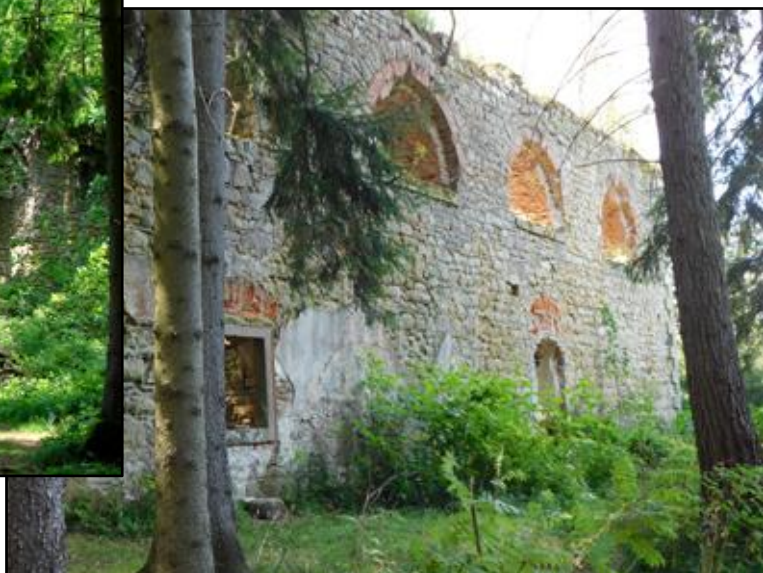
- Zdoňov, malá obec sousedící s Adršpachem, a též obec s hraničním přechodem na státní hranici CZ/PL, měla kdysi dávno opravdu dva kostelíky. Přímo v obci se dodnes nachází Kostel Nejsvětější Trojice, a na nedalekém, asi 500 metrů od středu obce vzdáleném kopečku, který dostal dle svého tvaru i pojmenování Kopeček, stával před několika stoletími Poutní kostel Panny Marie.
- Poutní kostel Panny Marie na vrchu Kopeček (587 m n/m) byl postaven v barokním slohu roku 1667 na místě bývalé dřevěné kapličky. Předpokládám, že kopeček byl ve středověku holý a nezalesněný, a proto na něm byla na dohled od vsi postavena kdysi ona dřevěná kaplička. Tehdy nově postavený barokní kostelík byl jednolodní a už podle názvu "poutní" se k němu při různých náboženských oslavách vydávalo poutní procesí věřících. Žel jeho životnost neměla dlouhého trvání, neboť za vlády císaře Josefa II. (nejstarší syn Marie Terezie), který byl v letech 1780 - 1790 králem českým, uherským a zároveň císařem Svaté říše římské, došlo v roce 1786 k zavedení josefínských osvíceneckých církevních reforem, a toho roku byl poutní kostel uzavřen, císařským dekretem (tak jako mnoho dalších církevních staveb, například kaple na Hvězdě v Broumovských stěnách) zabaven a majetek z kostela rozprodán v dražbách. Z vyprázdněného poutního kostelíku se stala sýpka a stavba začala rychle chátrat, nehledě k tomu, že Kopeček začal pomalu zarůstat lesním porostem. V roce 1870 bylo rozhodnuto, že z bezpečnostních důvodů bude z kostela sejmuta značně poškozená střecha. Na Kopečku (jak se občas u nás říká na Svatém kopečku) jsem byl několikrát, ale nikde jsem neviděl pozůstatky sklepení, kam podle pověsti spadl Nitsche. Že tam kdysi nějaké sklepení bylo, se však vyloučit nedá.
- Kostel Nejsvětější Trojice ve Zdoňově je původně farní, později filiální katolický kostel, který stojí v centru obce. Tento kostel byl původně gotický a první

zmínka o něm pochází z roku 1384. V 16. století, když kostel vlastnil rod Bohdaneckých z Hodkova (vlastnili též hrad Katzenburg, později Bischofstein v nedalekých Jiráskových skalách), byl kostel přestavěn do renesančního slohu (podle Carla Valmadiho). Adam Abraham Bohdanecký nechal v 17. století vybudovat v kostele hrobku pro členy svého rodu. Zmínku o tom, že by se v tomto kostele nacházel nějaký obraz z poutního kostela na Kopečku, se mi zatím ověřit nepodařilo.

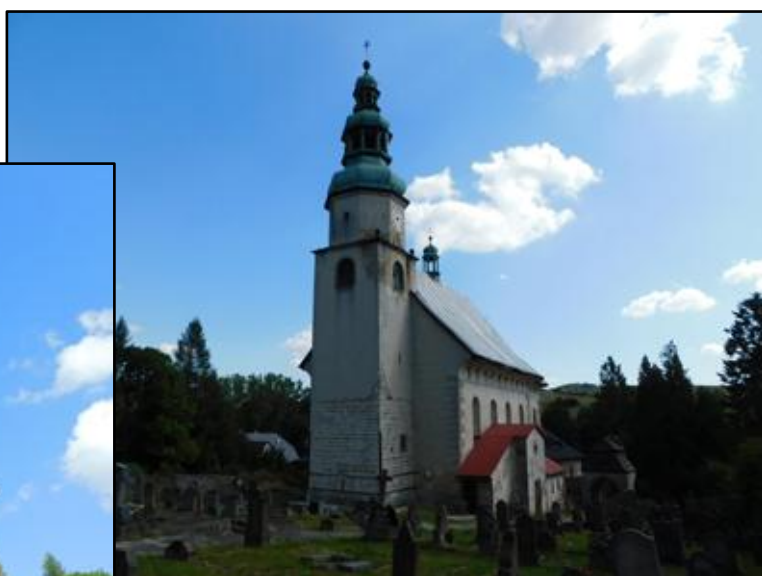
- Pověst se zmiňuje o bratrovi broumovského hrnčířského mistra Nitsche, který zabloudil v ruinách kostela. Muselo se tak stát někdy po roce 1786, kdy byl už kostelík na Kopečku vyklizen a chátral. Pak by tedy někdy v průběhu 17. či 18. století měla býti někde zmínka o rodu Nitsche v Broumově. K tomu nám poslouží historický pramen, a tím je Hesseliův urbář broumovského panství z roku 1677. Johann Georg Adalbert Hesselius (1. 8. 1630 - 11. 3. 1695), se narodil i zemřel v Broumově a za svého života byl spisovatelem a správcem benediktinského klášterního panství. V letech 1676/1677 provedl inventuru veškerého majetku kláštera a sepsal knihu, takzvaný Hesseliův urbář, kde předkládá soupis majetku a daňových povinností poddaných broumovského klášterního panství, coby soubor důležitých úředních dokladů. Zcela unikátním prvkem urbáře je 24 obrazových příloh textové části, tzv. pohledových map, které Hesselius sám namaloval. A právě v tomto urbáři se můžeme dočíst na straně 49: "17v - Stavení ležící pod zahradou panského dvora nad mlýnským náhonem platí také G a M pokaždé 17 k. 3 h.: 2. George Nitsch, cihlář, 1. George Khalert, 3. Casper Tschauder, 4. Casper Lahmer, 5. Dorothea Klembt r. 1677 vystavěla, kde předtím stávala malá lázeň." Jak sami vidíte roku 1677 je zde připomínáný George Nitsch (dnes bychom řekli zřejmě Jiří Nýč), cihlář. Zdá se tedy, že v pověsti uvedený Nitsch, coby bratr broumovského hrnčířského mistra, byl osobou skutečnou.

vpravo a níže: Poutní Kostel Panny Marie
(Zdoňov, Kopeček - ruiny 2015 a 2022)

níže a vpravo:
Kostel Nejsvětější Trojice
(Zdoňov 2022)

- 1 - Kopeček se zříceninou poutního kostela Panny Marie
- 2 - Kostel Nejsvětější Trojice ve Zdoňově
- 3 - turistická trasa na Křížový vrch

vlevo: Hesseliův urbář v nové české edici (autoři Vladimír Waage, Šárka Steinová, Jaroslav Koláčný)

vpravo: První stránka z originálu, který je dnes uložen ve Státním archivu v Zámrsku (Urbarium neoconscriptum cum explicatione brevi - Nově sepsaný řád všech trvalých povinností a rent, které plní a odvádějí dědiční poddaní slavného kláštera Broumova ve městě a okolí)

Milan Škoda (12. 02. 2023)

- průvodce Broumovskem <http://www.milan-skoda.cz/broumovsko.htm>

- facebook <https://www.facebook.com/milan.skoda.9862/>

zdroj: Broumovsko v pověstech v převyprávění od Evy Koudelkové

zdroj: Wikipedia

zdroj: <https://www.nzm.cz/file/d13fc3bb658741c42417afecc4de33a7/15747/urbarium.pdf>

fotografie: Novinky, Wikipedia, Milan Škoda